

**(NE)PRIKLADNOST PARADIGMATSKIH POLAZIŠTA ZA
ELEMENTE VREDNOVANJA ZNANSTVENO-NASTAVNOG
PROCESA U VISOKOM OBRAZOVANJU**

**(NO) THE SUITABILITY OF THE PARADIGMATIC ELEMENTS OF
THE STARTING POINTS FOR EVALUATING SCIENTIFIC AND
EDUCATIONAL PROCESS IN HIGHER EDUCATION**

Edina Vejo, prof.dr.sc.
Islamski pedagoški fakultet
Univerziteta u Zenici
Zenica

Sedad Dizdarević, doc.dr.sc.
Islamski pedagoški fakultet
Univerziteta u Zenici
Zenica

REZIME

Studenti Univerziteta u Zenici u okviru procesa uspostavljanja, praćenja i evaluiranja (pretpostavljamo i unapređivanja) parametara kvaliteta znanstveno-nastavnog procesa procjenjuju redovnost održane nastave, pripremljenost i korektnost nastavnika, komunikaciju sa studentima i dostupnost literature. U ovom radu, razvijenost parametara kvaliteta posmatramo kroz dvije paradigmatičke perspektive: a) perspektivu Teorije socijalnog kapitala i b) perspektivu postignutosti transfernog potencijala znanja u visokom obrazovanju. Socijalni kapital je ključni faktor razvoja društva u svim njegovim aspektima, a mladi ljudi, studenti, budući nosioci moći i kreatori procesa donošenja odluka. Koliko je u visokoškolskom sistemu prisutan senzibilitet prema procesima konstrukcije socijalnog kapitala? Sumiranje evropskih reformskih obrazovnih nastojanja definira se tendencijom povećanja transfernog potencijala znanja. Utemeljenost procesa vrednovanja u navedenim teorijskoistraživačkim konceptualizacijama doprinijelo bi procesima kvaliteta u visokom obrazovanju.

Ključne riječi: socijalni kapital, transferni potencijal znanja, paradigma procesa vrednovanja u visokom obrazovanju.

SUMMARY

Students of the University of Zenica in the process of establishing, monitoring and evaluation (presumably improve) the parameters of quality scientific and educational process are estimated regularity held teaching, teacher preparedness and fairness, communication with students and the availability literature. U this paper, we observe the development of quality parameters through two paradigmatic perspectives: a) perspective Theory of social capital and b) the perspective of the achieved transfer potential of knowledge in higher education. Social capital is a key factor in the development of society in all its aspects, and young people, students, future leaders of power and decision-makers process. How much is present sensibility to the process of construction of social capital in the higher education system? Summarizing European educational reform efforts is defined tendency to increase the potential transfer knowledge. The foundation the assessment process in these theoretical-research conceptualization would contribute to the process of quality in higher education.

Key words: social capital, the potential transfer of knowledge, a paradigm of process evaluation in higher education.

1. UVOD

Edukacijski procesi su pokrenuti i uspostavljeni i da bi svojim dosegnutim uvidima pružili projekтивne podsticaje poboljšanja, pokretanja promjena nabolje. Ovakvo nastojanje je imanentno i suštini procesa vrednovanja. Procesi vrednovanja, u svojoj konceptualnoj i metodološkoj razini, neminovno zahtijevaju kritičke inpute za mijenjanje i usavršavanje ovih procesa. Bosanskohercegovačka stvarnost, u svim svojim sistemskim komponentama ne dopušta sterilnost, neangažiranost u pristupu bilo čemu, visokom obrazovanju ponajviše. U ovom radu su posmatrane dvije egzemplarne teorijske konstrukcije i stavljene u propitivačku (kritičku) relaciju s polazištima, ili jednostavnije/tačnije senzibilitetima iz kojih se studenti uključuju da opserviraju procese u visokom obrazovanju. Izdvojene konstrukcije, socijalni kapital i osjetljivost za važnost procesa transfera znanja u visokom obrazovanju, akcentirane su na temelju suvremenih, dinamičkih uvida u relevantna kretanja u visokom obrazovanju u svijetu.

2. DA LI JE SISTEM VISOKOG OBRAZOVANJA OSJETLJIV PREMA PROCESIMA KONSTRUKCIJE SOCIJALNOG KAPITALA?

Suvremeni svijet, bar na deklarativnoj ravni, promovira koncept partnerstva u 'proizvodnji' boljeg poretka. Društvene norme, kao dio kulture, u svom značenju uporišta prema kojim se ljudi orijentiraju u prostoru i vremenu, dio su ozbiljnih visokoškolskih nastojanja i debatih propitivanja. Dio ulaganja u visoko obrazovanje jesu i medijski afirmirane rasprave o samim suštinskim elementima unutar visokog obrazovanja (skriveni curriculum). Osviještena osjetljivost prema socijalnom kapitalu je dio ovakvih nastojanja. „Socijalni kapital predstavlja osobine zajednice kao što su povjerenje, norme i povezanost koje povećavaju učinkovitost zajednice“ (Putman, 1993, prema Ajduković, 2003:16). U temeljima socijalnog kapitala su vrijednosti, kao potka i kontekst, koji uokviruju, motiviraju i orijentiraju svaku pojedinačnu interakciju. Socijalni kapital „kao skup kulturnih osobina koje stvaraju i održavaju međusobno povjerenje i suradnju među članovima određene zajednice“ (Štulhofer, 2003:79). Nakupnine socijalnog kapitala se ne mogu stvoriti naredbom, dekretom, uputstvom. Jedna zajednica, bilo da mislimo na jedno društvo u cjelini ili na jednu univerzitetsku zajednicu, svakodnevno (ne)živi vrijednosti, norme i ponašanja i na taj način afirmira ili rastaće socijalni kapital. Koliko su određena ponašanja ili podrška određenim vrijednostima korisne na univerzitetima? Prepoznaju li studenti svoju odanost odgovornosti ili npr. iskrenosti kao uvažene vrline na univerzitetima? Od strane njihovih profesora ili kolega? Institut moralne odgovornosti oblikuje procese donošenja ključnih odluka na univerzitetima? Bez i početnog senzibiliziranja studenata za ključne procese izgradnje socijalnog kapitala ne može se kod njih očekivati nužni proces interiorizacije vrijednosti. Prema Teoriji socijalnog kapitala njegove dimenzije su:

- a) povjerenje koje prelazi granice porodičnih i prijateljskih veza,
- b) spremnost na udruživanje i zajedničko djelovanje,
- c) poštivanje normi.

Visokom obrazovanju imanentna je odgovornost stvaranja socijalnog kapitala. Podrška vrijednostima posredstvom njihovog unutarnjeg i vanjskog respektiranja bez obzira na latentne i manifestirane sankcije, jest temeljna relacija između socijalnog kapitala i visokog obrazovanja. Zato se ne može govoriti o procesima kvaliteta u visokom obrazovanju bez i ove vrste senzibiliteta.

3. DA LI JE VISOKO OBRAZOVANJE U FUNKCIJI POVEĆANJA TRANSFERNOG POTENCIJALA ZNANJA ?

Pretpostavka razumijevanju procesa transfera znanja jeste poznavanje konstrukta kognitivne strukture i kognitivnog stila. Kognitivna struktura se odnosi, pojednostavljeno, na prethodno znanje. Nijedno učenje se ne odvija u vakuumu. Student posjeduje pojmove iz određenog područja, pitanje je koliko su oni tačni, bogati, organizirani, sređeni u sistem (hijerarhija prema subordinaciji), koje zakonitosti i principe poznaje student, koliko ih umije primjenjivati i uopćavati na nove situacije? Kognitivni stil bi se odnosio na (relativno) dosljedne individualne osobenosti u organiziranju i funkcioniranju procesa spoznavanja (npr. inicijativnost, smjelost). Iz ovih pretpostavki razvija se razumijevanje transfera kao kompetencije da se razaznaju, pronađu, istaknu odnosi između onog što se saznalo, naučilo, shvatilo i njegove kasnije primjene ili sticanja novih znanja, razvijanja novih sposobnosti. U osnovi reformskih pokreta u obrazovanju u Evropi, njihovih realizacija kroz različite uvažene projekte (PISA program, EUREKA i sl.) je nastojanje da se poveća transferni potencijal znanja i time mladi ljudi pripreme za svijet snažnih i brzih promjena, što je u osnovi povećanja ekonomske dobrobiti. Transfernog potencijala znanja nema ako novi kontekst zahtijeva ponašanje koje se suštinski razlikuje od kompetencija kojima se prethodno ovladalo. Koliko je ovakva spoznaja ugrađena u procese visokog obrazovanja? Jesu li studenti kompetentni da je traže, prepoznaju pa i zahtijevaju njenu realiziranost u svom obrazovanju? Može li se govoriti o relevantnosti parametara vrednovanja u koje su uključeni studenti bez osjetljivosti ukupnog nastavno-znanstvenog procesa prema nastojanju da se poveća transferni potencijal znanja? Suvremeni kontekst visokog obrazovanja pomjera težište sa sticanja memorijsko-reproduktivnog znanja ka sticanju intelektualnog umijeća, strategije i stava. Fluidnost i dinamičnost znanja, organizacija metoda mišljenja, nasuprot ranijim shvatanjima da znanjem treba obuhvatiti ('sve') činjenice promovira put osposobljavanja studenata da umiju primijeniti/prenijeti u novi kontekst stečena znanja. Načini postizanja željene fluidnosti i dinamičnosti znanja jesu:

- a) vježbanje prestrukturiranja datih podataka,
- b) vježbanje razmatranja zadataka iz različitih perspektiva,
- c) razvijanje općih metoda učenja.

U osnovi pozitivnog transfera (transferni potencijal znanja) je kompetencija generaliziranja općih elemenata dvije situacije, dva zadatka. Sve zavisi od gipkosti mišljenja, samostalnosti u mišljenju, razvijenog apstraktnog mišljenja. Bruner (prema Mattingly i sur., 2008) razlikuje lateralni i vertikalni transfer. Lateralni transfer, opći i dugotrajni, odnosi se na široke principe i strategije koji se prenose iz jedne oblasti u drugu. Vertikalni transfer je specifičan i kratkotrajan. Kad će se dogoditi proces lateralnog transfera? Kad student u strukturi kolegija može identificirati bazične, fundamentalne principe i strategije koji mogu da se prenesu u drugi kontekst:

- a) u okviru kolegija razvijati osnovne postavke koje su preduvjet razumijevanja kolegija,
- b) upućivati studente da pri zapamćivanju sadržaja konstantno teže sklapanju sistema podataka,
- c) isticati i tražiti razumijevanje osnovnih ideja disciplinarnog područja kojem neki kolegij pripada,
- d) podsticati neprekidno 'pretresanje' prethodnog gradiva.

Ausbel (1963, prema Stojaković, 2000) razvija relaciju između kognitivne strukture i transfera. Kognitivna struktura utječe na općost i integrativne osobine sadržaja. Sticanje adekvatne kognitivne strukture u okviru kolegija može se podstaći korištenjem integrativnih

organizacionih i suštinskih pojmova i principa u datoj disciplini koji imaju objašnjavajuću snagu i uključuju generaliziranost sadržaja discipline. Razvijena kognitivna struktura pozitivno utječe na osmišljeno učenje. Transfer je moguć i u području socijalnih kompetencija, a naglašavamo ga zbog prethodne cjeline u kojoj smo govorili o važnosti socijalnog kapitala. Vježbanjem se događa transfer socijalnih sposobnosti čime se se stvara u osobi stav da obraća pažnju na međuljudske odnose i psihološke karakteristike druge osobe tako što traži motive nečijeg ponašanja. Osjetljivost prema uvidima u Teoriju transfera znanja i time povećanje relevantnog potencijala znanja dio su suvremenih tendencija u visokom obrazovanju.

4. ZAKLJUČAK

Ovim tekstom se pokušalo dati prilog paradigmi/konceptualnom okviru iz kojeg se osmišljava proces i transponira u parametre vrednovanja znanstveno-nastavnog procesa na univerzitetima. Odabrani uvidi Teorije socijalno kapitala i učenja o transfornom potencijalu znanja su u funkciji potrebe da se nadnesenije kreiraju smisleni i relevantni procesi vrednovanja u koje bivaju uključeni studenti. Ostaje utisak da u postojećem procesu vrednovanja dominira nekreativan, birokratiziran i reduciran pristup, bez uvida u suvremene teorije visokog obrazovanja.

5. LITERATURA

- [1] Ajduković, D.: Socijalna rekonstrukcija zajednice, Socijalna rekonstrukcija zajednice, Društvo za psihološku pomoć, Zagreb, 2003, str.11-40
- [2] Bandurina, V.: Prema novoj kulturi učenja, Kateheza, Katehetski salezijanski centar, Zagreb, 2002, str. 61-85
- [3] Mattingly, C.; Lutkehaus, N.C.; Throop, C.J.: Bruner's Search for Meaning: A Conversation between Psychology and Anthropology, Ethos 36, 2008, str. 1-28
- [4] Stojaković, P.: Darovitost i kreativnost, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva RS, Sarajevo, 2000.
- [5] Štulhofer, A.: Društveni kapital i njegova uloga, Društvena rekonstrukcija zajednice, Društvo za psihološku pomoć, Zagreb, 2003, str.79-98